

Norræna hagvaxtar- og þróunarnefndin

2. Réttlát stafrænt samfélag – fyrir okkur öll

DSU, AUF, Demarinuoret

Samfélög okkar sjá nú tæknibreytingar sem munu skrifa sig inn í sögubækurnar. Mikil áhrif samfélagsmiðla, óskiljanlegir og stjórnlausir algóritmar ásamt gervigreind sem við áttum okkur ekki á eru að umbreyta því hvernig við tengjumst sjálfum okkur, hvert öðru og samfélaginu sem við erum hluti af. Þessar tækniframfarir geta skapað frelsi, framfarir og ný tækifæri en eins og við höfum því miður séð, geta þær einnig sundrað samfélögum, skaðað samloðun og aukið fátækt.

Börn langt undir aldurstakmörkum eiga auðvelt með að stofna reikninga á samfélagsmiðlum, gögn notenda eru seld hæstbjóðanda án þess að notendurnir átti sig á því og fullkomnunarmenning samfélagsmiðlanna ýtir undir almenna vanlíðan. Þetta kallar á pólitískar aðgerðir. Tækniþróunin hefur of oft farið hraðar en pólitískur vilji til að bregðast við þeim. Þessu viljum við breyta.

UNR leggur til að Norðurlöndin:

- krefjast auðkenningar á samfélagsmiðlum svo aldurstakmörk þeirra séu virt og falsreikningar útilokaðir;
- hefji átaksverkefni til að auka eignarhald notenda yfir eigin gögnum og verðmæti þeirra með það fyrir augum að koma á raunverulegum stafrænum eignarrétti yfir eigin gögnum;
- innleiði kennslu í grunnskólum í tækniskilningi, stafrænni siðfræði, gervigreind og líðan á samfélagsmiðlum til að bregðast við skaðlegum áhrifum stafrænnar tækni;
- setji lög sem krefjast merkinga á efni sem er búið til af gervigreind. Einnig á að krefjast þess að gervigreind gefi upp áreiðanleikastuðul þess efnis sem verður til fyrir tilstilli hennar.

4. Nordjobb verði aðgengilegt fyrir allt ungt fólk með dvalarleyfi

Samband ungmennadeilda norrænu félaganna

Nordjobb-áætlunin veitir ungu fólki einstakt tækifæri til að kynnast, starfa og dveljast annars staðar á Norðurlöndum. Eins og staðan er nú er áætlunin þó eingöngu opin ungu fólki með ríkisfang í einu Norðurlandanna eða ESB-landi. Margt ungt fólk sem býr á Norðurlöndum og hefur dvalarleyfi er útilokað að ástæðulausu frá áætluninni.

Meðal þeirra sem hafa dvalarleyfi er margt ungt fólk sem hefur áhuga á að vinna annars staðar á Norðurlöndum á vegum Nordjobb, en getur það ekki eins og reglurnar eru nú. Aðgengi að áætluninni myndi auka aðdráttarafl norræna vinnumarkaðarins, stuðla að jöfnuði, auðvelda ungu fólki að aðlagast og fjölga tækifærum til að öðlast innsýn í menningu, tungumál og vinnumarkað Norðurlandanna.

UNR leggur til að:

- Nordjobb-áætlunin verði gerð aðgengileg öllu ungu fólki sem býr á Norðurlöndum og hefur tímabundið eða varanlegt dvalarleyfi.

7. Prókýruumboð óháð búsetu á Norðurlöndum

Ungmennadeild Norræna félagsins í Danmörku

Í dag er orðið mun auðveldara fyrir norræna borgara að eiga samskipti og stofna félög yfir landamæri vegna stafrænna vettvanga og betri samgöngutenginga.

Hins vegar er nánast ógerlegt að kjósa formann eða gjaldkera frá öðru norrænu landi en því landi sem banki viðkomandi er skráð í þar sem bankar krefjast þess að þau sem fara með prókýru félags hafi kennitölu í sama landi og bankinn.

Þetta stendur í vegi fyrir norrænu samstarfi og þróun þess.

Þess vegna leggur FNU Danmark til að samþykkt verði:

- að UNR vinni að því að bankar geti samþykkt prókýruumboð kjörins fulltrúa óháð búsetu á Norðurlöndum;
- að ríkisstjórnir Norðurlanda setji lög sem leyfa norrænum félögum að velja stjórnir með fulltrúum frá mismunandi Norðurlöndum og veita þeim umboð, þótt þeir búi ekki í sama landi og bankinn er skráður í.

20. Styrkja aðgerðir til að tryggja líðan ungs fólks í stafrænum samfélögum

DUF - Dansk Ungdoms Fællesråd, Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner

Líf barna og ungs fólks fer nú fram bæði í raunheimi og netheimi, en mörg stafræn svæði þar sem börn og ungmenni eiga samneyti tryggja ekki góðar aðstæður fyrir vellíðan og þroska. Tímanotkunin er áskorun vegna þess að miðlarnir halda notendum föstum en einnig neikvæður samanburður og speglun sem stafrænir vettvangar bjóða upp á. Hitt er að þessir vettvangar gefa kost á samskiptum við vini og kunningja úr raunheimi auk þess að finna ný samfélög.

Á sama tíma er það vandamál að ungt fólk á Norðurlöndum hefur misgóðan aðgang að stafrænum innviðum, sem veita þeim ójöfn tækifæri til að nota stafræn tól og vettvanga sem gefa þeim kost á að taka þátt í lýðræðinu og þróun samfélagsins almennt.

Áskoranirnar virða engin landamæri og þörf er á samstarfi um löggjöf á Norðurlöndum, í ESB og á heimsvísu, en einnig á staðbundnum aðgerðum og á landsvísu.

DUF vill að UNR vinni að því að:

- skólar, frístundaúrræði, félagasamtök og aðrir staðir þar sem börn og ungt fólk á samstarf við önnur börn og ungmenni vinni að því að setja ramma og skapa góðan anda og venjur sem styrkja gott líf barna og ungs fólks;
- tryggt verði að börn og ungt fólk hafi eingöngu aðgang að stafrænum vettvöngum með efni við þeirra hæfi svo börnum og ungu fólki verði ekki haldið föstu eða boðið upp á skaðlegt efni; aðgengi ætti að vera stjórnað, meðal annars með öflugum aldursstaðfestingarkerfi;
- ungt fólk alls staðar á Norðurlöndum hafi jafnan aðgang að stafrænum innviðum og jöfn tækifæri til að nota stafræn tól og vettvanga sem gefa kost á þátttöku í lýðræðinu og þróun samfélagsins almennt.

27. Fjarlægja skipulagslög sem takmarka byggingarframkvæmdir

Nordens Liberale Ungdom

Óþarfar skipulagsreglur tefja fyrir þróun í þéttbýli og á húsnæðismarkaði þar sem þær torvelda markaðinum að bregðast hratt við eftirspurn. Fyrir vikið geta myndast flöskuhálsar sem valda hækkun húsnæðisverðs. Með því að fjarlægja núverandi skipulagsreglur sem hamla byggingarframkvæmdum og þróun húsnæðis, getum við gert fólki kleift að finna húsnæði sem hentar þörfum þeirra og fjárhag. Afnáam þessara reglna getur stuðlað að nýsköpun og sveigjanleika í byggingarverkefnum og leyft markaðsöflunum að veða þyngra en stjórnsýslutakmarkanir.

Með breytingum á skipulagslögum getum við tryggt að húsnæðismarkaðurinn í framtíðinni verði bæði nýstárlegur og fjárhagslega aðgengilegur fyrir alla.

Við hvetjum til að:

- Norðurlöndin afnemi skipulagsreglur til að skapa þróttmeiri húsnæðismarkað.

Norræna velferðarnefndin

8. Þjóða úkraínskum þolendum árásarstríðs Rússlands gegn Úkraínu sálfræðiaðstoð

Nordens Liberale Ungdom

Frá því að Rússar réðust inn í Úkraínu 24. febrúar 2022 hefur úkraínska þjóðin mátt þola gífurlega streitu, ofbeldi og missi sem hefur valdið ýmsum geðrænum kvillum, þar á meðal áfallastreituröskun (PTSD), þunglyndi og kvíða. Samkvæmt Alþjóðaheilbrigðisstofnuninni (WHO) er áætlað að 9,6 milljónir Úkraínur hafi glími við geðheilbrigðisvandana vegna stríðsins. Árið 2023 greindi heilbrigðisráðuneyti Úkraínu frá því að aðeins einn af hverjum 50 Úkraínur hefði fengið greiningu. Árið 2017 voru 11,6 geðlæknar á hverja 100.000 íbúa í Úkraínu, og árið 2016 voru einungis 0,56 á hverja 100.000 Úkraínur sem veittu sálfræðilega meðferð.

Norðurlandaráð ungliða viðurkennir þann mikla sálræna skaða sem stríðið í Úkraínu hefur valdið bæði úkraínskum hermönnum og óbreyttum borgurum og telur brýnt að takast á við geðheilbrigðisvandamálin sem hafa komið upp vegna sálrænna áfalla sem Úkraínur hafa orðið fyrir. Þessi áskorun mun skaða framtíðarþróun Úkraínu um langa tíð. Norðurlandaráð ungliða hvetur Norðurlöndin til að skuldbinda sig til að aðstoða við endurhæfingu úkraínskra hermanna og óbreyttra borgara.

UNR leggur til að Norðurlöndin

- viðurkenni formlega þann mikla sálræna skaða sem úkraínkir hermenn og almenningur hafa orðið fyrir;
- að sálfræðingar og geðlæknar frá Norðurlöndum þjálfu nýja úkraínska sérfræðinga til að veita meðferð þeim sívaxandi fjölda fólks sem glímur við geðheilbrigðisvandana;
- Norðurlöndin þrói og þjóði upp á sérsniðin atvinnuúrræði og starfsþjálfun til að auðvelda aðlögun og endurkomu Úkraínur til heimalandsins.

22. Fullgilda samþykkt Alþjóðavinnumálastofnunarinnar (ILO) nr. 169 og gera Norðurlöndin inngildandi

Centerpartiets Ungdomsförbund

Það er afar mikilvægt að öll Norðurlöndin fullgildi samþykkt Alþjóðavinnumálastofnunarinnar nr. 169 sem verndar réttindi frumbyggja og ættflokka í sjálfstæðum ríkjum. Í lýðræði er afar mikilvægt að virða þjóðarbrot og frumbyggja, en það vefst fyrir Norðurlöndunum enn þann dag í dag. Fullgilding ILO-samþykktarinnar er ekki fullkomin lausn, en hún er mikilvægur þáttur í að bæta lífskjör frumbyggja.

Danir og Norðmenn fullgiltu samþykktina 1996 og 1990, án þess að það hefði skaðleg áhrif á hagkerfi eða þróun landanna. Þetta sýnir að fullgilding er bæði möguleg og til hagsbóta. Réttur Sama til að þróa menningarlega sjálfsmynd sína, tungumál og trú eru grundvallarmannréttindi sem Svíar og Finnar ættu að viðurkenna.

Samkvæmt alþjóðasamningi Sameinuðu þjóðanna um félagsleg, efnahagsleg og menningarleg réttindi hafa borgarar rétt til menningar og ríki eiga að stuðla að því að fólk fái notið þeirra réttinda. Menning Sama er mikilvægur hluti af menningu og sögu Norðurlanda, og norrænt samstarf verður að leggja áherslu á að allir íbúar geti ræktað og varðveitt sína menningu. Barnaréttarnefnd Sameinuðu þjóðanna leggur sérstaka áherslu á að vernda þessi réttindi barna sem einnig er kveðið á um í 30. grein Barnasáttmálans.

UNR hvetur Norðurlandaráð til að:

- stuðla að því að öll Norðurlöndin fullgildi samþykkt Alþjóðavinnumálastofnunarinnar (ILO) nr. 169.

28. Lögleiða neyslurými á öllum Norðurlöndum

Nordens Liberale Ungdom

Margir einstaklingar sem stríða við fíkniefnavanda neyta fíkniefna við aðstæður sem ógna heilsu þeirra en það eykur hættu á ofskömmtn þar sem aðstoð er ekki innan seilingar, oft með banvænum afleiðingum. Á sama tíma breiðast smitsjúkdómar út þegar efna er neytt við óþrifalegar aðstæður. Neysla efna við slíkar aðstæður er hættuleg bæði fíkniefnaneytendum en einnig öðrum þegar hættulegar aðstæður skapast á almannafæri. Nefna má sprautur sem eru skildar eftir á leikvöllum og í almenningsgördum og eru hættulegar fyrir börn og aðra, og það skapar ööryggi í samfélaginu.

Neyslurými í ýmsum löndum hafa reynst árangursrík lausn á þessum vandamálum. Neyslurými draga úr hættu á ofskömmtn og sjúkdómum með því að veita fíkniefnaneytendum öruggt umhverfi til neyslu undir eftirliti heilbrigðisstarfsfólks. Í Danmörku einni er talið að neyslurými hafi bjargað meira en 300 mannslífum frá árinu 2015. Neyslurými eru einnig mikilvægur tengiliður fíkniefnaneytenda við félags- og heilbrigðisúrræði, meðal annars endurhæfingu og meðferð við fíkniefnavanda. Þetta er mikilvægt bæði fyrir viðkvæma hópa og samfélagið í heild.

UNR leggur til að:

- neyslurými verði lögleidd alls staðar á Norðurlöndum;
- unnar verði leiðbeiningar um hreinlæti, lækni meðferð og bráðaþjónustu;
- neyslurými upplýsi og hvetji fíkniefnaneytendur til að leita sér meðferðar eða annarrar aðstoðar;
- notendum sem nýta neyslurými og heilbrigðisstarfsfólki sem þar starfar verði veitt vernd gegn lögsóknum vegna þess;
- ríkið veiti fjárhagslegan stuðning til sveitarfélaga sem vilja koma á neyslurýmum.

30. UNR telur að óþarfar og óafturkræfar aðgerðir sem framkvæmdar eru á kynfærum barna án þeirra samþykkis vera brot á trúar- og sjálfsákvörðunarrétti barna.

Samband ungra Framsóknarmanna

Barnasáttmáli Sameinuðu þjóðanna verndar börn fyrir hefðum sem eru skaðlegar heilbrigði þeirra og skyldar aðildarríki sáttmálans til þess að ryðja slíkum hefðum úr vegi. Rauði þráðurinn í Barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna er að ávallt skuli hafa það sem er barninu fyrir bestu að leiðarljósi þegar teknar eru ákvarðanir um hag þess. Barnasáttmálinn kveður einnig á um að börn eigi rétt á að tjá sig um öll þau málefni er þau varða. Það samræmist illa sáttmálanum að foreldrar taki ákvarðanir um óþarfar óafturkræfar aðgerðir á líkama barns. Það kann að vera að einstaklingar vilji láta framkvæma slíkar aðgerðir af trúar- eða menningarlegum ástæðum. Ákvörðun um það verða þeir sjálfir að taka þegar þeir hafa náð aldri og þroska til þess að skilja afleiðingar aðgerðana.

Hundruðir íslenskra lækna hafa lýst yfir stuðningi sínum á frumvarpi sem var ætlað að banna umskurð drengja nema læknisfræðilegar ástæður liggi því til grundvallar.¹ Umboðsmenn barna á öllum Norðurlöndunum undirrituðu viljayfirlýsingu um bann á umskurð barna.² Á Íslandi hafa aðgerðir á kynfærum barna með ódæmigerð kyneinkenni verið bannaðar frá 2020 og á stúlkum frá 2005.

UNR krefst þess að Norðurlöndin:

- Eigi að standa fremst meðal þjóða í að verja rétt barna til yfirráða yfir eigin líkama.
- Banni óþarfar og óafturkræfar aðgerðir á kynfærum allra barna.

Norræna þekkingar- og menningarnefndin

20. Styrkja aðgerðir til að tryggja líðan ungs fólks í stafrænum samfélögum

DUF - Dansk Ungdoms Fællesråd, Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner

Líf barna og ungs fólks fer nú fram bæði í raunheimi og netheimi, en mörg stafræn svæði þar sem börn og ungmenni eiga samneyti tryggja ekki góðar aðstæður fyrir vellíðan og þroska. Tímanotkunin er áskorun vegna þess að miðlarnir halda notendum föstum en einnig neikvæður samanburður og speglun sem stafrænir vettvangar bjóða upp á. Hitt er að þessir vettvangar gefa kost á samskiptum við vini og kunningja úr raunheimi auk þess að finna ný samfélög.

Á sama tíma er það vandamál að ungt fólk á Norðurlöndum hefur misgóðan aðgang að stafrænum innviðum, sem veita þeim ójöfn tækifæri til að nota stafræn tól og vettvanga sem gefa þeim kost á að taka þátt í lýðræðinu og þróun samfélagsins almennt.

Áskoranirnar virða engin landamæri og þörf er á samstarfi um löggjöf á Norðurlöndum, í ESB og á heimsvísu, en einnig á staðbundnum aðgerðum og á landsvísu.

DUF vill að UNR vinni að því að:

- skólar, frístundaúrræði, félagasamtök og aðrir staðir þar sem börn og ungt fólk á samstarf við önnur börn og ungmenni vinni að því að setja ramma og skapa góðan anda og venjur sem styrkja gott líf barna og ungs fólks;
- tryggt verði að börn og ungt fólk hafi eingöngu aðgang að stafrænum vettvöngum með efni við þeirra hæfi svo börnum og ungu fólki verði ekki haldið föstu eða boðið upp á skaðlegt efni; aðgengi ætti að vera stjórnað, meðal annars með öflugum aldursstaðfestingarkerfi;
- ungt fólk alls staðar á Norðurlöndum hafi jafnan aðgang að stafrænum innviðum og jöfn tækifæri til að nota stafræn tól og vettvanga sem gefa kost á þátttöku í lýðræðinu og þróun samfélagsins almennt.

25. Samstarf um málefni norðurslóða verði endurvakið

Unga socialdemokrater i Finland

Samstarf um málefni norðurslóða þarf að endurvekja á meðan einhverju er þar enn að bjarga. Útlitið er ekki bjart: Frá því að Rússar gerðu innrás hefur Norðurskautsráðið ekki getað fundað. Þrátt fyrir að ákvarðanatökur hafi stöðvast hafa vísindasamfélögin safnað verðmætum upplýsingum um ástandið á norðurslóðum sem ættu að vera mannkyninu verulegt áhyggjuefni.

Fólk hefur talið að norðurslóðir yrðu óbreyttar en hlýnun þar er margfalt hraðari en annars staðar í heiminum. Hröð hlýnun ógnar náttúru og lífsviðurværi á norðurslóðum. Þegar ísinn bráðnar og sífrerinn þiðnar verður öfgakennt veðurfar æ algengara á Norðurlöndum.

Norðurslóðir hafa einnig vakið áhuga stórveldanna. Rússar hafa aukið hernaðaruppbyggingu sína og ögra með heræfingum en Kínverjar sýna aukinn áhuga á siglingaleiðum í norðurhöfum. Á meðan samstarf Rússlands og Kína eykst hefur starfsemi Norðurskautsráðsins og Barentsráðsins stöðvast og þá er hætt við að náttúra norðurslóða og sjálfsákvörðunarréttur íbúanna verði þrættuepli stórveldanna.

Norðurlöndin ættu að setja á laggirnar nýja samstarfsstofnun til að bregðast við áskorunum norðurslóða, án Rússlands ef þörf krefur.

Norðurlandaráð ungliða hvetur Norðurlöndin til að

- stofna nýjan samstarfsvettvang um málefni norðurslóða þar sem vísindasamfélög og ráðamenn vinna saman að því að draga úr loftslagsbreytingum og standa vörð um réttindi frumbyggja;
- auka fjármagn til rannsókna á norðurslóðum.

32. Sterkari norræn tungumál

Ung Vinstri Græn, Ungt Jafnaðarfólk, Samband Ungra Framsóknarmanna, Samband Ungra Sjálfstæðismanna, Ung Norræn

Tungumál eru grundvöllur menningarlegrar sjálfsmyndar og varðveita einstaka sögu, hefðir og gildi samfélaga. Á Norðurlöndum er mikill fjölbreytileiki tungumála og eru yfir 20 tungumál hér töluð þar sem flest þeirra eru minni tungumál og minnihlutamál. Minnihlutamál hafa þó staðið frammi fyrir kerfisbundnum áskorunum sem hafa ógnað afkomu þeirra verulega. Þvinguð aðlögun, tungumálabann í skólum og vanræksla á tungumálunum á opinberum vettvangi hefur leitt til þess að sum þessara tungumála hafa nánast dáið út.

Norðurlöndin þurfa að horfast í augu við þessar áskoranir með því að gera öflugar og markvissar ráðstafanir til að vernda og efla lítil og minnihluta tungumál. Auka þarf fjárstuðning til verkefna sem hlúa að tungumálum og menningu þessara samfélaga. Þetta felur í sér að fjárfesta í bókmenntum, kvikmyndum, leikritum og stafrænu efni á þessum tungumálum. Sömuleiðis þarf að efla kennslu á bæði tungumálunum og á menningarsögunni sem tengist þeim. Huga þarf sérstaklega að tungumálakennslu fyrir þau sem tilheyra minnihlutahópum og hafa ekki fengið að læra á tungumálið sitt, oft vegna takmarkandi tungumálastefnu.

Því þarf Norðurlandaráð að:

- Auka fjárframlög til menningarverkefna á borð við bókmenntir, kvikmyndir og leikrit sem framleidd eru á smærri norrænum tungumálum eða um menningu þeirra
- Auka kennslu um norræn minnihlutatungumál í öllu menntunarkerfinu
- Styðja við menntun á kennurum og þróun kennsluefnis fyrir lítil og minnihluta tungumál og aðgengi þeirra hópa sem tungumálin tilheyra að slíku efni

